SAVING LIVES
CHANGING LIVES

Kamp İçi Yardım Sonrası İzleme Raporu

3. Çeyrek – 2020

WFP Türkiye Ülke Ofisi

Ocak 2021

WFP
World Food Programme

YAZARLAR

Başak Berçin Doğan (VAM ve M&E Birimi Yöneticisi)

Ayşenur Özcan (Bilgi Yönetimi ve CBS Yetkilisi)

Meryem Kesgin (VAM Uzmanı)

TEŞEKKÜR

WFP Türkiye Ülke Ofisinde çalışan tüm saha gözlem asistanlarına 2020 yılının 3. çeyreğinde Kamp İçi Yardım Sonrası İzleme Anketi kapsamındaki veri toplama çalışmalarından ötürü şükranlarımızı iletmek isteriz. Ayrıca, anketi yanıtlayan katılımcılarımıza gösterdikleri sabır ve iş birliğinden ötürü teşekkür ederiz.

Kapak fotoğrafı: *WFP/ Feride Yıldırım*

İçindekiler

Yönetici Özeti v

Öne çıkanlar vi

Tavsiyeler vii

Bölüm 1: Giriş 1

Bölüm 2: Hedefler ve Metodoloji 1

Bölüm 3: Bulgular 2

3.1. Demografik özellikler 2

3.2 Eğitim durumu ve Türkçe dil becerileri 3

3.3 Özel ihtiyaçları bulunan yardıma muhtaç alt gruplar 4

Bölüm 4: Sonuçlar 6

4.1 Gıda tüketimi 6

4.2 Beslenme çeşitliliği 7

4.3 Tüketim odaklı baş etme stratejileri 9

4.4 Geçim odaklı baş etme stratejileri 10

4.5 Harcamalar 11

Bölüm 5: Süreç göstergeleri 13

5.1. Farkındalık ve duyarlılık arttırma 13

Yararlanıcıların farkındalığı ve bilgi kanalları 13

Geribildirim ve Şikayet Mekanizmasıyla ilgili deneyimler 13

5.2. Güvenlik ve koruma 16

5.3. Yardımın kullanımı ve memnuniyet 16

Rakamlar

Şekil 1: İllere göre PDM dağılımı 2
Şekil 2: Hane reisinin cinsiyetine (a) ve yaşına (b) göre kamp içi nüfus 3
Şekil 3: Hane reislerinin eğitim seviyesi 4
Şekil 4: Hane reislerinin Türkçe dil seviyesi 4
Şekil 5: Özel ihtiyaç sahibi hane üyeleri 5
Şekil 6: Yetişkinlerin ve çocukların bir günde tükettikleri öğün sayısı 6
Şekil 7: Gıda tüketim grupları (Ç1 2020 & Ç3 2020) 7
Şekil 8: Beslenme çeşitliliği skoru 8
Şekil 9: Ç1 ve Ç3 2020'de beslenme çeşitliliği skorları 8
Şekil 10: Ç1 ve Ç3 2020'de ölçülen Azaltılmış Baş Etme Stratejileri Endeksi (rCSI) değerleri 9
Şekil 11: Tüketim odaklı baş etme stratejilerini uygulama sıklığı 10
Şekil 12: Geçim odaklı baş etme stratejilerinin uygulanması 11
Şekil 13: Geçim odaklı baş etme stratejilerinin sınıflandırılması 11
Şekil 14: Gıda Harcama Payı 12
Şekil 15: Kamplara göre temel bilgi kaynakları 13
Şekil 16: Kamplara göre şikayetlerin dağılımı 14
Şekil 17: Herhangi bir probleme karşılaşıldığında ilk başvurulan mecra 15
Şekil 18: Kamplara göre çözümlenen sorunlar 16
Şekil 19: Yararlanıcıların geribildirimi 17
Şekil 20. E-kartın nasıl kullanılacağına kim karar veriyor? 17

Yönetici Özeti

Türkiye şu anda yaklaşık 4 milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu mültecilerin çoğu 2011 yılında Suriye'de başlayan krizinden dolayı ülkelerini terk eden Suriyelilerdir. Mültecilerin büyük kısmı kamp dışında yaşamaktadır. Kamplarda kalan mültecilerin sayısı ise 60.000 civarındadır. WFP aylık e-kart yardımıyla kamplarda kalan yaklaşık 53.000 mülteciye destek olmaktadır.

Kamp İçi Yardım Sonrası İzleme (PDM) anketinin amacı hanelerin gıda tüketimini, beslenme çeşitliliğini, baş etme stratejilerini ve harcama dağılımlarını izleyerek mültecilere daha iyi bir şekilde destek olmak ve karşılaştıkları sorunları çözümlemektedir.

2020 yılının 3. çeyreğindeki veri toplama faaliyetleri Ağustos ve Ekim ayları arasında COVID-19 kısıtlamaları sebebiyle telefon görüşmeleri üzerinden yürütülmüştür. WFP çalışanları 6 kampta toplam 366 anket yapmıştır.

Öne çıkanlar

Demografik özellikler

- Ankete katılan hanelerin çoğunun (%89) reisi erkektir. Mültecilerin yarısından fazlası gençtir (18 yaş altı). Kamplardaki ortalama hane büyüklüğü 5.5 kişidir.
- Hanelerin %11'inin reisi kadındır. Bu hanelerin %27'si tek ebeveynlidir.
- Hanelerin %35'inde özel bakıma ihtiyaç duyan engelli ya da kronik hastalığı bulunan bireyler, yaşlılar ve hamile veya emziren kadınlar bulunmaktadır.

Eğitim durumu

- Hane reislerinin yaklaşık %7'si okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilmeme özellikle kadınlar arasında yaygındır (%20).
- Hane reislerinin üçte biri (%31), özellikle de kadınlar (%39) hiç Türkçe bilmemektedir.

Gıda ve beslenme güvenliği

- Kabul edilebilir düzeyde gıda tüketim oranı %98'le yüksek seyretmektedir. Ancak bu oran Osmaniye kampındaki reisi kadın olan hanelerde %4 oranında azalmıştır. Bunun sebebi büyük olasılıkla yararlanıcıların rapor ettiği gibi kamp marketlerindeki fiyatların yüksek olmasıdır (Gıda sepeti maliyeti Osmaniye kampında Ç3 2020'de ortalamanın üzerinde ölçülmüştür).
- Beslenme çeşitliliği skoru Ç1'e göre biraz artmıştır. Özellikle süt ürünleri, yumurta, et ve balık tüketiminde hane reisi erkek olan hanelerin beslenme çeşitliliği daha yüksek ölçülmüştür.

Hanenin ekonomik kapasitesi ve baş etme stratejileri

- Yararlanıcılar daha önceki raporlama dönemine göre gıda ürünlerine daha az harcama yapmışlardır. Gıda harcamalarındaki azalma oranı reisi kadın olan hanelerde daha yüksek ölçülmüştür. Bu bulgu, bu hanelerin kabul edilebilir düzeyde gıda tüketim oranındaki düşüşle tutarlıdır. Bu durumun sebebi büyük olasılıkla internet masrafları gibi uzaktan eğitim için gereken ek masraflardır. Ayrıca, yararlanıcıların salgın sebebiyle ortaya çıkan belirsizlik ve makroekonomik koşullar sebebiyle daha az harcama yapmış olması da muhtemeldir.
- Tüketim odaklı baş etme stratejilerine başvurma değeri (rCSI) özellikle reisi erkek olan hanelerde %25 oranında düşmüştür. Bunun sebebi büyük olasılıkla yazın kamp sakinlerinin günlük tarım işçiliği yaparak ek gelir elde edebilmesidir.
- Geçim odaklı baş etme stratejilerine başvurma oranı reisin erkek olduğu haneler arasında artmış, reisin kadın olduğu haneler arasında ise azalmıştır. Bunun sebebi büyük olasılıkla COVID-19 salgını sebebiyle hastalık kapma korkusunun yerini geçim kaynaklarına ilişkin kaygının almasıdır. Bu durum haneye gelir getiren erkeklerin davranışlarını etkilemiş olabilir.

Farkındalık ve duyarlılık arttırma

- Neredeyse tüm katılımcılar (%98) hak sahibi oldukları yardım miktarını bilmektedir. 5 kişi hariç tüm katılımcılar yardımın yüklendiği tarihi de bilmektedir.
- Kamp sakinlerinin %21'i yardımla ilgili sorun yaşadıklarını rapor etmişlerdir. Bu oran Ç1 2020'de %15'tir. Karşılaşılan sorunların çoğu marketlerdeki yüksek fiyatlarla ve hesaptaki bakiye durumuyla alakalıdır.
- Hatay kampı sakinleri yardımla ilgili daha çok sorunla karşılaşmıştır. Bu durum kamp mülteci nüfusunun kamplara dağılımıyla doğru orantılıdır.
- Sorun yaşadığını belirten ve sorunun çözümü için yetkililere başvurduğunu ifade eden yararlanıcıların oranı %45'ten %73'e çıkmıştır.
- Hatay kampı hariç diğer kamp sakinleri sorunlarının çözümü için çoğunlukla resmi kanallara başvurmuştur. Hatay kampında sorun yaşayan 15 kişiden 8'i ise yetkililerle iletişime geçmemiştir.
- Herhangi bir sorunla karşılaştıklarına kime gitmeleri gerektiğini bilen katılımcıların oranı Ç1 2020'den bu yana %5 oranında artarak %66'dan %71'e yükselmiştir.
- Adana Sarıçam kampı çözümlenmeyen sorunların oranının en yüksek olduğu kamptır. Bu sorunların çoğu marketlerdeki fiyatların yüksek olmasıyla alakalıdır.

Güvenlik ve koruma

- Toplamda Adana Sarıçam kampında kalan 9 erkek katılımcı güvenlikle ilgili sorun yaşadıklarını bildiriştir.

Yardımın kullanımı ve memnuniyet

- Hanelerin sadece %5'i yardımın temel ihtiyaçları karşılamaya yettiğini ifade etmiştir. 2021 yılı itibarıyla yardım miktarının artmasıyla yardıma ilişkin memnuniyetin de yükselmesi beklenmektedir.
- Kadınlar yardımın nasıl harcanacağına bazen erkeklerle ortaklaşa bazen de tek başlarına karar vermektedir. Dolayısıyla kadınların bu alanda karar verme sürecine katılım oranı %94'tür.

Tavsiyeler

- Özellikle Hatay kampında kamp sakinlerinin herhangi bir sorunla karşılaştıklarında bunu kamp yönetimine bildirmelerini teşvik etmek.
- Özellikle Adana kampında yetkililerle iletişim kurarak çözümlenmeyen sorunları gündeme taşımak.
- Adana kampında rapor edilen güvenlik sorunlarını takibe almak.

Bölüm 1: Giriş

Türkiye şu anda dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir. Türkiye'de bulunan yaklaşık 4 milyon mültecinin[1] çoğu Suriye'de onuncu yılına giren çatışmalar sebebiyle yerinden edilen Suriyelilerdir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden (GİGM) alınan en son (Aralık 2020) rakamlara göre 58.846 ihtiyaç sahibi Suriyeli, Türkiye'nin güneydoğusunda bulunan kamplarda yaşamaktadır. Kamplarda kalan mülteciler Türkiye genelindeki Suriyeli mülteci nüfusunun yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır[2].

WFP, Aralık 2020 itibarıyla Türk Kızılay ile birlikte kamplarda kalan 52.552 mülteciye Kızılaykart yoluyla e-kupon yardımı yapmaktadır. Karta aylık kişi başı 100 TL yüklenmektedir. Yardımın amacı esas olarak mültecilerin gıda ihtiyacını ve kısmen de gıda dışı temel ihtiyaçlarını karşılamaktır. Türkiye Devleti her bir mülteci haneye barınmaları için konteyner sağlamaktadır. Konteynerlerin içinde elektrikli ocak gibi temel ev gereçleri mevcuttur.

2019 yılının sonlarında ilk kez Çin'de rapor edilen COVID-19 virüsü tüm dünyaya yayılmıştır. Salgının başından itibaren ülkeler virüsün yayılmasını önlemek için birçok tedbir almış ve salgından olumsuz etkilenen nüfusların temel ihtiyaçlarını karşılamaları için ek yardım programları uygulamıştır. WFP salgın sebebiyle ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için hızlı bir şekilde harekete geçerek 2020 yılı içerisinde iki kez hane başına 1000 TL'lık şartsız nakit yardımı, üç kez de kamplara hijyen paketi yardımı yapmıştır.

Bölüm 2: Hedefler ve Metodoloji

Programın sürekli olarak geliştirilebilmesi ve yardımın gerçekten ihtiyacı olanlara ulaştırılabilmesi için sonuçların izlenmesi ve değerlendirilmesi hayati önem taşımaktadır. Yardım Sonrası İzleme (PDM) faaliyetlerinin amacı kamp içi mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetlerini ölçmek, bu kabiliyetin zaman içinde nasıl geliştiğini değerlendirmek ve e-kart programının sorunsuz biçimde uygulanması için program kapsamında yapılan yardımın hanelere nasıl destek olduğunu incelemektir. WFP kamp içi PDM raporunu yılda iki kez yayınlamaktadır.

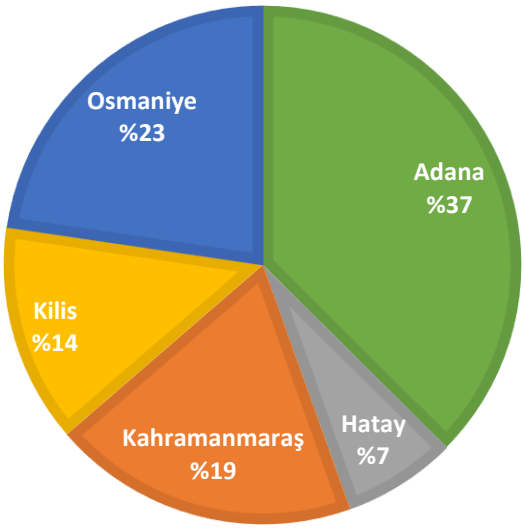
PDM anketleri hanelerin gıda tüketimine, beslenme çeşitliliğine, tüketim ve geçim odaklı baş etme stratejilerine ve harcama dağılımlarına ilişkin bilgi toplayarak hanelerin genel refah düzeyini değerlendirmekte ve programın bulgulara dayalı olarak şekillenmesini sağlamaktadır.

2020 Ç3 kamp içi PDM anketi, WFP'nin Türkiye'nin güneydoğusunda bulunan 6 kampta e-kart yardımı alan yararlanıcı hanelerin oluşturduğu tek aşamalı rastgele bir örneklem kullanılarak enine kesit çalışması şeklinde yapılmıştır. Saha gözlem asistanları Ağustos ve Ekim 2020

[1] UNHCR Şubat 2020 Fact Sheet: https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/12/UNHCR-Turkey-Operational-Update-November-FINAL.pdf
[2] GİGM internet sayfası, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638

arasında kamp içi yararlanıcılarla telefon üzerinden 366 anket yapmıştır **(Şekil 1)**. Örneklemin boyutu kampların toplam nüfusuna göre belirlenmiş ve ardından oransal olarak her bir kampa pay edilmiştir. Dolayısıyla anket sonuçları ayrı ayrı kamp düzeyinde değil, ancak tüm kamp içi mülteciler nezdinde temsil kabiliyetine sahiptir.

Şekil 1: İllere göre PDM dağılımı

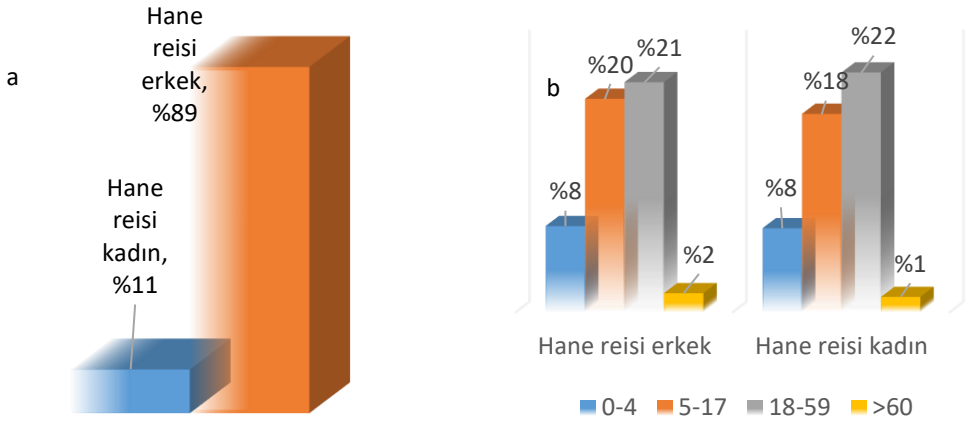
Bölüm 3: Bulgular

3.1. Demografik özellikler

Yapılan incelemeler kamplarda kalan hanelerin ortalama 5.5 kişiden oluştuğunu göstermektedir. Kamp içi mülteciler birbirine çok yakın mesafede bulunan tek odalı konteynerlerde kaldıkları için oldukça sıkışık koşullarda yaşamaktadırlar.

Anketi yanıtlayanların %77'si erkektir. Benzer şekilde ankete katılan hanelerin çoğunun (%89) reisi erkektir **(Şekil 2a)**. Bu da ataerkil bir kültürün hakim olduğuna işaret etmektedir. **Şekil 2b**'de gösterildiği gibi mültecilerin yarısından fazlası genç (18 yaş altı), beşte ikisi üretken yaşta (18-59 yaş) ve yalnızca %3'ü 60 yaş üzeridir.

Şekil 2: Hane reisinin cinsiyetine (a) ve yaşına (b) göre kamp içi nüfus

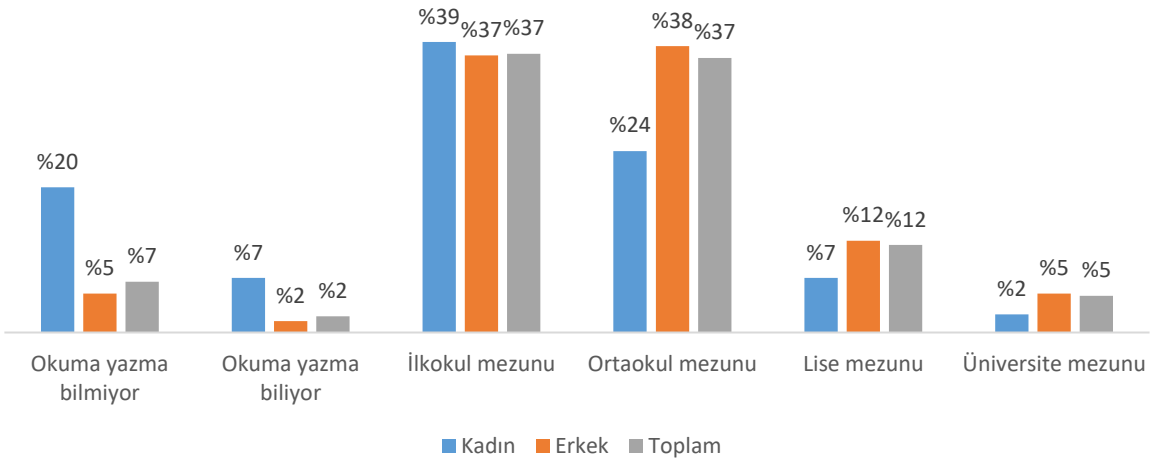

3.2 Eğitim durumu ve Türkçe dil becerileri

Eğitim, kişinin özgüvenini yerine getirmekten bireylerin gelir elde etme kapasitesini ve saygın bir hayat sürmesini sağlamaya kadar insanların hayatını şekillendiren temel faktörlerdendir. WFP'nin yaptığı değerlendirmeler sonucu kampta yaşayan mültecilerin, özellikle de yaşı ileri olan bireylerin ve kadınların eğitim seviyesinin ve Türkçe dil becerilerinin düşük olduğu görülmüştür[3]. Bu değerlendirmeler genellikle kamp dışında yaşayan mülteci nüfusunun özelliklerini yansıtsa da kamp içi PDM bulguları da bu sonuçları doğrulamaktadır: hane reislerinin %37'si ilkokul mezunudur; yine %37'lik bir kesim ortaöğretimi tamamlamıştır; okuma yazma bilmeyenlerin oranı %7'dir ve sadece %5'lik bir kitlenin üniversite diploması vardır **(Şekil 3)**. Okuma yazma bilmeme oranı erkek hane reislerine (%5) kıyasla özellikle kadın hane reisleri arasında yüksektir (%20). Ayrıca, kamp sakinlerinin %90'ı hiçbir teknik veya mesleki eğitim kursuna ya da dil kursuna katılmamıştır.

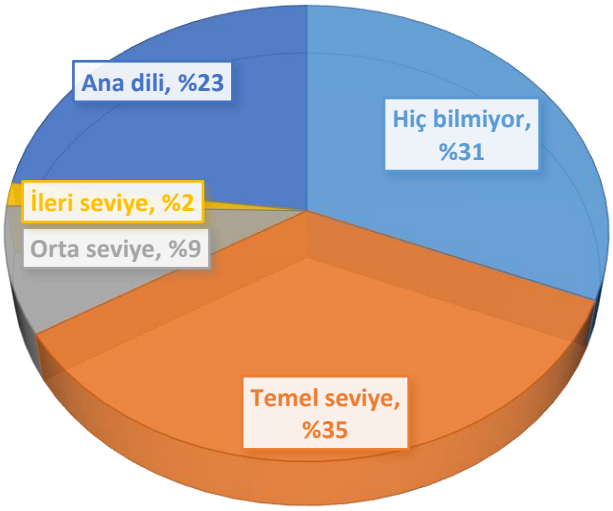
[3] 5. Kapsamlı Muhtaçlık İzleme Çalışması (CVME) raporu: https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000117434/download/

Şekil 3: Hane reislerinin eğitim seviyesi

Eğitim durumunun yanı sıra, Türkçe dil becerileri de mültecilerin uyum sağlaması için önemli bir faktördür. Mültecilerin Türkçe konuşabilmesi sosyal uyumu desteklemekte ve daha da önemlisi işgücü piyasasına erişimlerini sağlamaktadır. Hane reislerinin üçte biri (%31), özellikle de kadın hane reisleri (%39) hiç Türkçe bilmemektedir **(Şekil 4)**. Bu durum, bu kişilerin gelir elde etmekte daha çok zorluk çekebileceğine işaret etmektedir. Kamp sakinlerinin %23'ünün ana dili aslen Türkmen oldukları için Türkçedir.

Şekil 4: Hane reislerinin Türkçe dil seviyesi

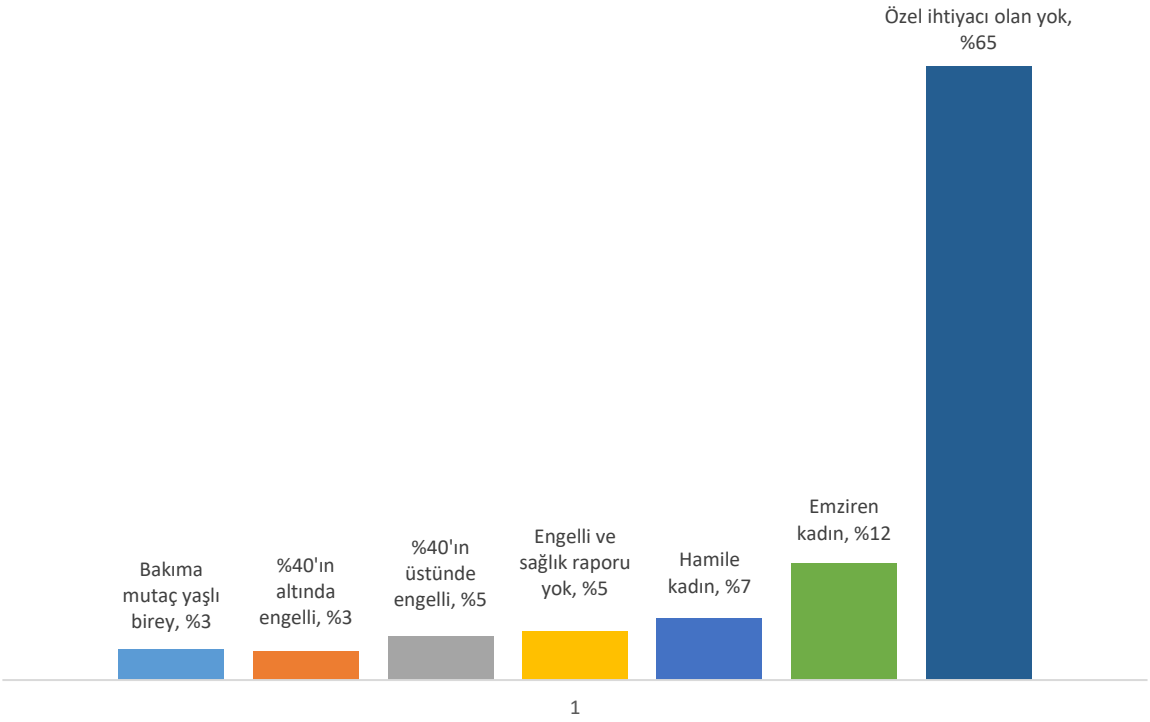

3.3 Özel ihtiyaçları bulunan yardıma muhtaç alt gruplar

Mülteci nüfusunun çoğu yardıma muhtaç durumda olmakla birlikte bazı alt grupların genellikle hanelerindeki bakıma muhtaç veya özel ihtiyaç sahibi kişiler sebebiyle muhtaçlık

seviyesi daha yüksektir. Çoğunlukla engelli bireyler, kronik hastalığı bulunan hane üyeleri, anne babalarından ayrı düşmüş çocuklar ve hamile ya da emziren kadınlar yardıma muhtaç alt grupları oluşturmaktadır. Veriler hanelerin %19'unda hamile ya da emziren en az bir kadın olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, hanelerin %13'ünde sağlık raporu olan ya da olmayan engelli ya da kronik hastalığı bulunan bir üye, %3'ünde de kendine bakamayacak durumda olan yaşlı bir birey bulunmaktadır **(Şekil 5)**.

Şekil 5: Özel ihtiyaç sahibi hane üyeleri

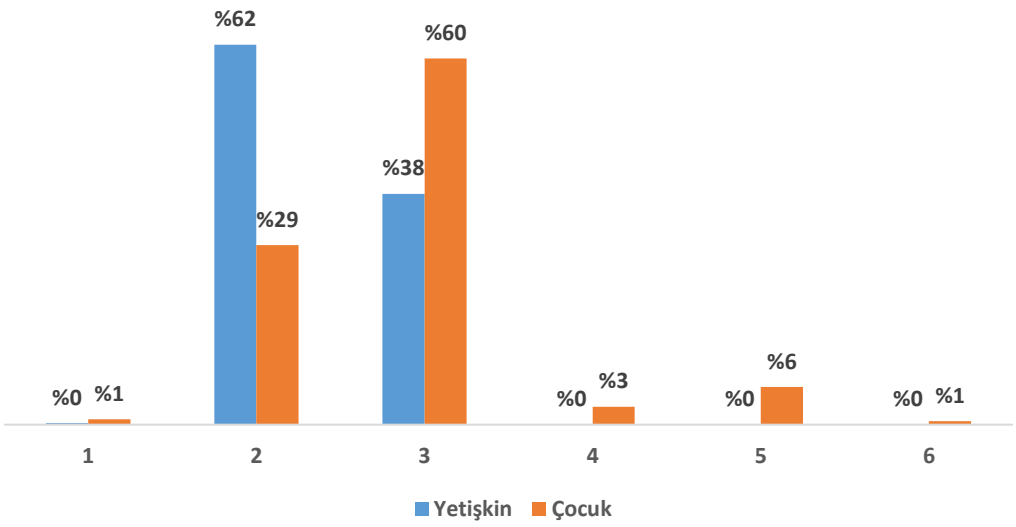
Bunun yanı sıra, hane reisi kadın olan hanelerin %27'si tek ebeveynli hanelerdir. Bu da bu kadınların bakım sorumluluklarının çok fazla olduğuna ve gelir getirici iş sahibi olma kabiliyetlerinin de sınırlı olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda, hane reisinin kadın olduğu hanelerde (%27) reisin erkek olduğunu hanelere (%11) göre daha fazla engelli üye bulunmaktadır.

Bölüm 4: Sonuçlar

4.1 Gıda tüketimi

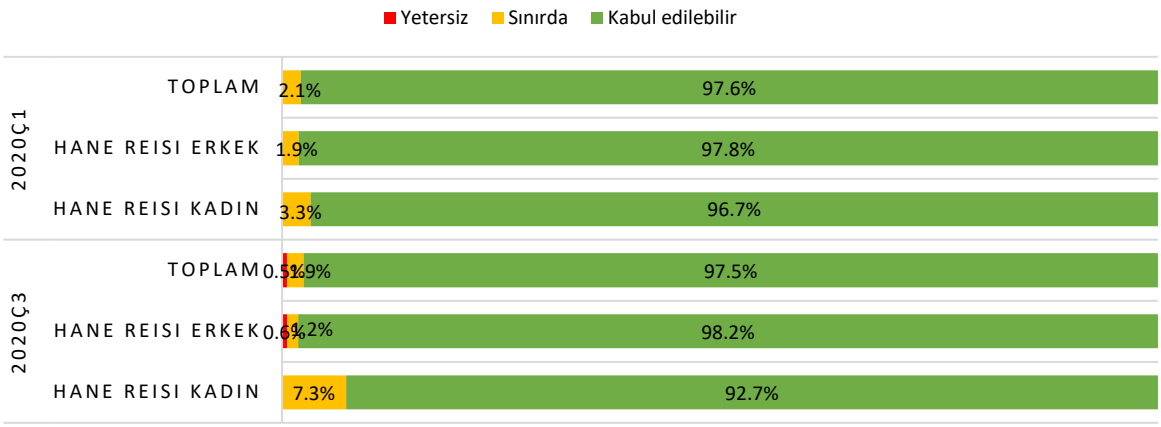
Mülteci hanelerin kabul edilebilir düzeydeki gıda tüketiminin yüksek seyretmesine rağmen yararlanıcıların %31'i arzu ettikleri kadar yemek yapamadıklarını belirtmektedir. Yetişkinlerin yarısından fazlası (%62) anketten önceki gün iki öğün, %38'i ise üç öğün yemek yediklerini rapor etmiştir. Çocukların %60'ı anketten önceki gün üç öğün yemek yemekle birlikte %29'luk bir kitlenin çocuklarının iki öğün, %1'lik bir kitlenin ise çocuklarının sadece bir öğün yemek yediğini rapor etmesi endişe vericidir **(Şekil 6)**.

Şekil 6: Yetişkinlerin ve çocukların bir günde tükettikleri öğün sayısı

Yapılan analiz, Ç3 2020'de ölçülen ortalama Gıda Tüketim Skorunun Ç1 2020'ye göre biraz (%3.7 oranında) düştüğünü göstermektedir. Ç3 2020'de gıda tüketim düzeyi kabul edilebilir seviyede olan hanelerin oranı %97.5'le aynı kalmıştır, ancak %0.5'lik bir kitlenin (2 hane) gıda tüketiminin yetersiz olduğu kaydedilmiştir **(Şekil 7)**. Hane reisinin kadın olduğu hanelerin gıda tüketimi raporlama dönemi içerisinde özellikle Osmaniye kampında kötüye gitmiştir: Burada hanelerin %4'ü kabul edilebilir düzeyde gıda tüketiminden sınırda gıda tüketimine gerilemiştir. Bu bulgu, Ç3 2020'de Osmaniye kampında gıda sepetinin fiyatının diğer kamplara göre yüksek ölçülmesiyle de tutarlıdır.

Şekil 7: Gıda tüketim grupları (Ç1 2020 & Ç3 2020)

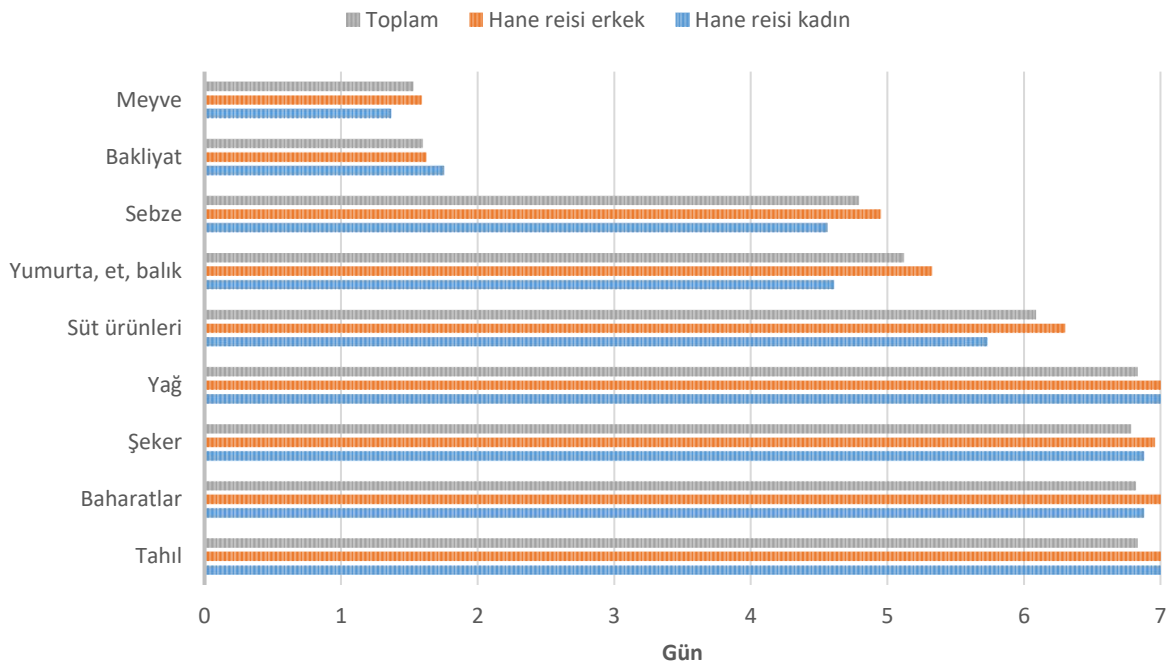
4.2 Beslenme çeşitliliği

WFP'nin gıda güvenliğini ölçmek için kullandığı bir diğer gösterge beslenme çeşitliliğidir. Yapılan analiz hem reisi erkek olan hem de reisi kadın olan hanelerde **Şekil 8**'de gösterilen gıda gruplarının yeterli ölçüde tüketildiğini ortaya koymaktadır. Bu durumun tek istisnası meyve ve bakliyatlardır. Bu ürünlerin haftada iki günden az tüketildiği kaydedilmiştir. Cinsiyetler arasında çok fark bulunmamakla birlikte Ç3 2020'de hane reisi erkek olan hanelerin beslenme çeşitliliğinin kısmen daha yüksek olduğu görülmüştür.

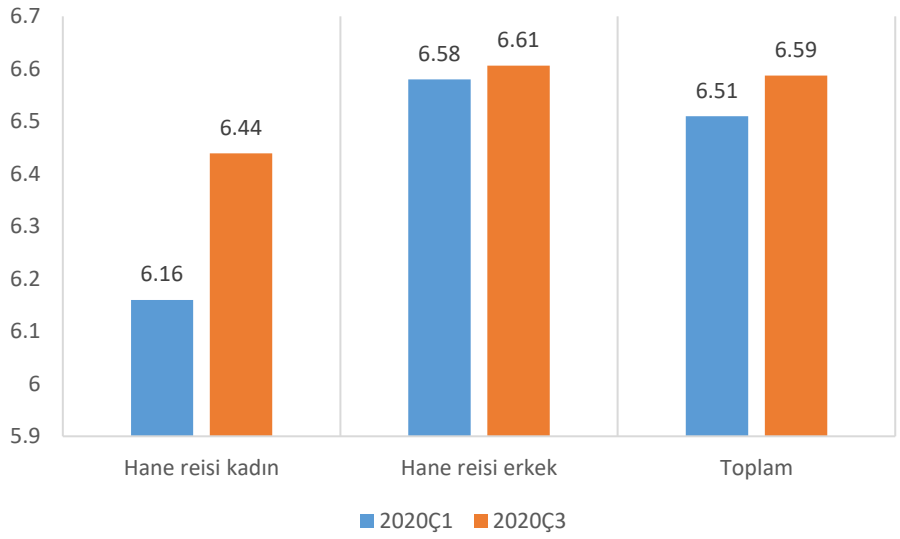
Fotoğraf: WFP / Suraj Sharma

Şekil 8: Beslenme çeşitliliği skoru

Ç1'e göre beslenme çeşitliliği skoru biraz daha artmıştır. Bu artış özellikle gıda tüketim miktarı azalan hane reisinin kadın olduğu hanelerde gözlemlenmiştir. Bu durum, bu hanelerin raporlama döneminde daha az miktarda ancak daha çeşitli gıda tükettiğine işaret etmektedir. Hane reisi kadın olan hanelerin beslenme çeşitliliği neredeyse reisin erkek olduğu hanelerinki kadar fazladır, ancak süt ürünleri, yumurta, et ve balık tüketiminde az da olsa farklılıklar mevcuttur.

Şekil 9: Ç1 ve Ç3 2020'de beslenme çeşitliliği skorları

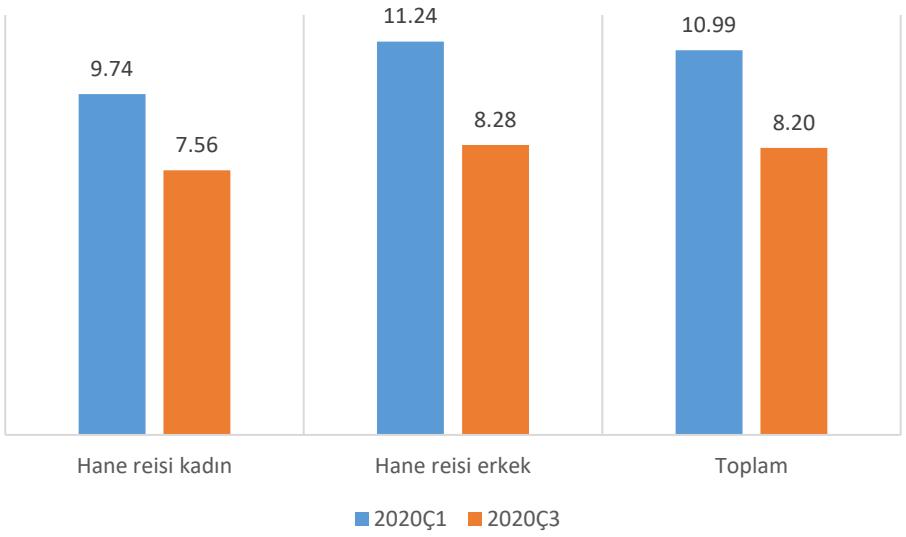

4.3 Tüketim odaklı baş etme stratejileri

Azaltılmış Baş Etme Stratejileri Endeksi (rCSI) tüketim odaklı 5 baş etme stratejisinin haftalık uygulanma sıklığını ve yıpratıcılığını ölçer. Bu stratejiler; tercih edilmeyen veya daha ucuz gıdalarla idare etmek, gıda ödünç almak, gün içerisinde öğün sayısını azaltmak, porsiyonları küçültmek ve çocuklar yiyebilsin diye yetişkinlerin tüketim miktarını azaltmaktır. rCSI değerinin düşük olması hanenin günlük gıda tüketim davranışlarında herhangi bir değişikliğe gitmeden gıda ihtiyacını karşılayabildiğini gösterir.

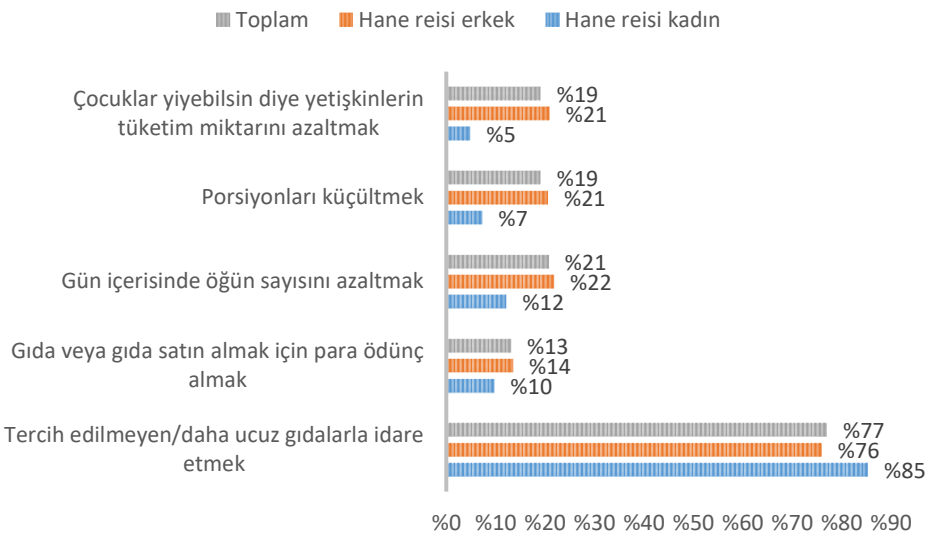
Tüketim odaklı baş etme stratejilerine başvurma değeri Ç1 2020'de 11'den Ç3 2020'de 8.2'ye gerilemiştir. Toplumsal cinsiyet analizi, rCSI değerinin hane reisi erkek olan hanelerde reisin kadın olduğu hanelere göre daha çok düştüğünü göstermektedir (sırasıyla %26 ve %22). Bunun sebebi büyük olasılıkla yazın kamp sakinlerinin günlük tarım işçiliği yaparak ek gelir elde edebilmesidir.

Şekil 10: Ç1 ve Ç3 2020'de ölçülen Azaltılmış Baş Etme Stratejileri Endeksi (rCSI) değerleri

Yapılan analiz, Ç1 2020 bulgularıyla benzer şekilde, en sık uygulanan baş etme stratejisinin tercih edilmeyen veya daha ucuz gıdalarla idare etmek olduğunu göstermiştir. **Şekil 11**'de gösterildiği gibi ankete katılan hanelerin %77'si, özellikle de hane reisinin kadın olduğu haneler bu stratejiyi uygulamaktadır.

Şekil 11: Tüketim odaklı baş etme stratejilerini uygulama sıklığı

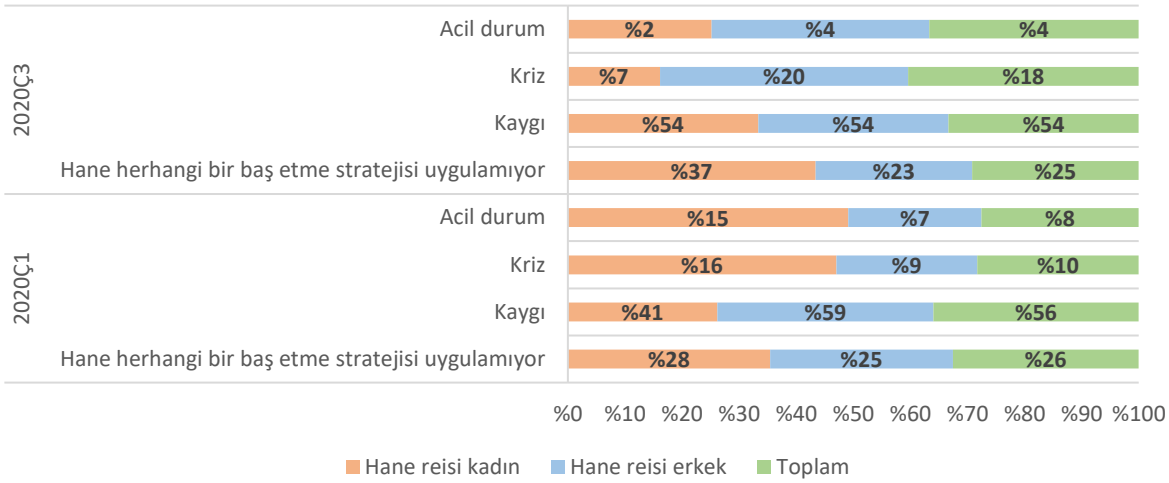
4.4 Geçim odaklı baş etme stratejileri

Geçim odaklı baş etme stratejileri, hanelerin daha uzun vadeli baş etme stratejilerini ne ölçüde kullandığını ölçmektedir. Bu stratejilerin kullanılıp kullanılmadığı, aynı zamanda, hanenin üretkenlik kapasitesinin ne kadar istikrarlı seyrettiğine ve hanenin hem şu anki hem de gelecekteki temel ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetine ilişkin fikir verir. Zaruri harcamaları kısmak veya okul çağındaki çocukları çalıştırmak gibi bazı stratejiler, hane varlıklarını satmak gibi diğer stratejilere göre daha yıpratıcıdır ve hanenin dayanıklılığı üzerinde daha uzun vadeli etki yaratmaktadır. PDM anketi katılımcılara son 30 gün içerisinde 13 farklı geçim odaklı baş etme stratejisinden herhangi birini kullanıp kullanmadıklarını sormaktadır. Bu stratejiler yıpratıcılıklarına göre "kaygı", "kriz" ve "acil durum" olarak 3 gruba ayrılmaktadır.

Kamp sakinlerinin dörtte üçü Ç1 2020'de en az bir geçim odaklı baş etme stratejisi uygulamıştır. Toplumsal cinsiyet analizi sonucunda hane reisi kadın olan hanelerin "kaygı" kategorisindeki baş etme stratejilerini daha sık uyguladığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, "kriz" kategorisindeki baş etme stratejilerini uygulayan erkek reisli hanelerin oranında önemli bir artış kaydedilmiştir **(Şekil 12)**. Bu artışın esas sebebi COVID-19 salgının ekonomiye etkisidir. Salgının kamp içi mültecilere etkisine ilişkin yakın zamanda yapılan bir çalışmaya göre mülteciler arasında zamanla hastalığı kapma korkusu azalırken işini kaybetme korkusu ve hareket kısıtlamasının getirdiği stres düzeyi artmıştır. Bu da mültecilerin artık salgının nasıl yayıldığına ilişkin daha çok bilgi sahibi olduğunu ve koruyucu ekipman dağıtımının ardından hastalığa yakalanma endişelerinin azaldığına işaret etmektedir. Ancak, görünüşe göre bu endişenin yerini geçim kaynaklarına ilişkin kaygılar almıştır[4].

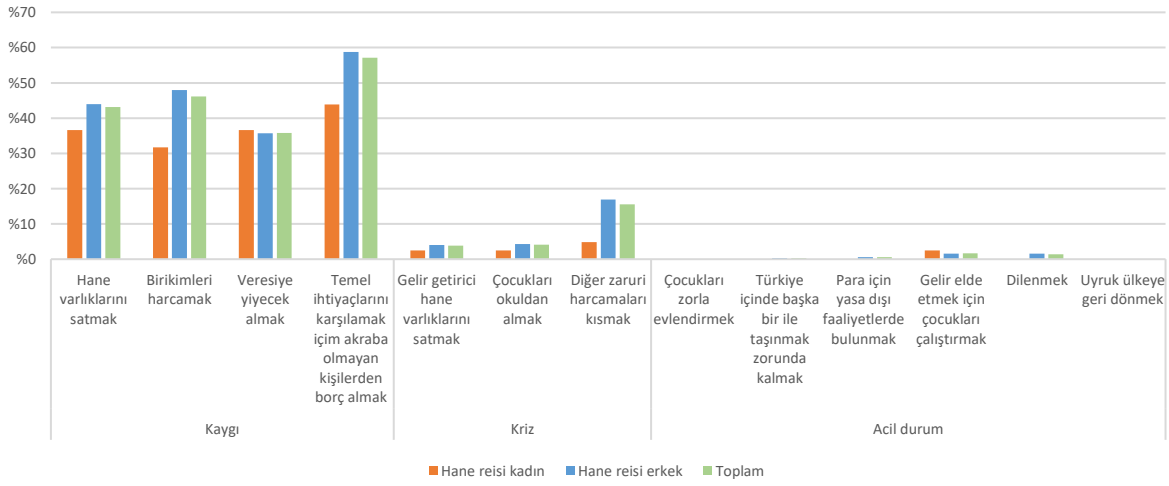
[4] https://data2.unhcr.org/en/documents/details/83266

Şekil 12: Geçim odaklı baş etme stratejilerinin uygulanması

Artık hane reisinin kadın olduğu haneler "kriz" ve "acil durum" stratejilerine ciddi boyutlarda başvurmamaktadır (Bu stratejilere başvurma oranlarında sırasıyla %9 ve %13 oranında azalma kaydedilmiştir). Ancak bu hanelerin Ç1 2020'ye kıyasla hane varlıklarını daha çok sattığı ve daha çok veresiye yiyecek aldığı gözlemlenmiştir. Hane reisinin erkek olduğu haneler ise raporlama döneminde "kriz" kategorisindeki stratejilere daha sık başvurmuşlar ve özellikle de temel ihtiyaçlarını karşılamak için diğer zaruri harcamalarını kısmışlardır **(Şekil 13)**.

Şekil 13: Geçim odaklı baş etme stratejilerinin sınıflandırılması

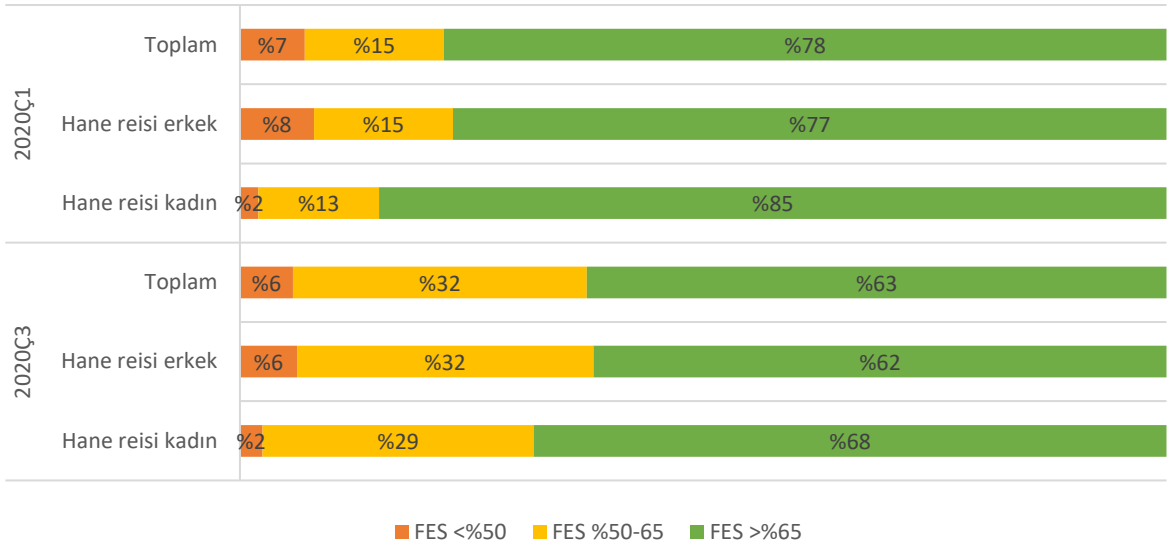
4.5 Harcamalar

Bulgular yararlanıcıların toplam harcamalarının %68'ini gıdaya harcadığını göstermektedir (Gıda Harcama Payı). Bu oran Ç1 2020'de ölçülen %75'ten düşüktür. Ç1'e kıyasla gıda harcamalarındaki azalma oranı hane reisinin kadın olduğu hanelerde reisin erkek olduğu hanelere göre daha yüksektir (Sırasıyla %9 ve %5 oranında azalma kaydedilmiştir). Bu bulgu, kabul edilebilir düzeyde gıda tüketen kadın reisli hanelerin azalmasıyla da tutarlıdır. Yapılan

analiz, yararlanıcıların %63'ünün toplam harcamalarının %65'ten fazlasını gıdaya ayırdığını ortaya çıkarmaktadır. Bu açıdan Ç1 2020'den bu yana %15'lik bir düşüş kaydedilmiştir **(Şekil 14)**. Sonuçlar yararlanıcıların eğitime daha çok harcama yaptıklarını ortaya koymuştur. Bunun sebebi büyük olasılıkla internet masrafları gibi uzaktan eğitim için gereken ek masraflardır. Ayrıca, yararlanıcıların salgın sebebiyle ortaya çıkan belirsizlik ve makroekonomik koşullar sebebiyle daha az harcama yapmış olması da muhtemeldir.

Ortalama bir hane gıdaya neredeyse 1000 TL harcamaktadır. Ortalama hane büyüklüğünün 5.5 kişi olduğu değerlendirildiğinde bu tutar aylık kişi başı 180 TL'ye karşılık gelmektedir. Bu miktar da 100 TL'lık aylık kişi başı yardım miktarının çok üzerindedir. Kamp sakinleri de yardımın temel gıda ihtiyacını karşılamaya yetmediğini belirtmektedir. Sadece %5'lik bir kitle aldıkları yardımla temel ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini ifade etmiştir (bakınız Bölüm 4.3). WFP'nin uzun vadeli savunuculuk çalışmaları sonucunda Ocak 2021 itibarıyla yardım miktarının 100 TL'dan 120 TL'ya yükseltilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır.

Şekil 14: Gıda Harcama Payı (FES)

Bölüm 5: Süreç göstergeleri

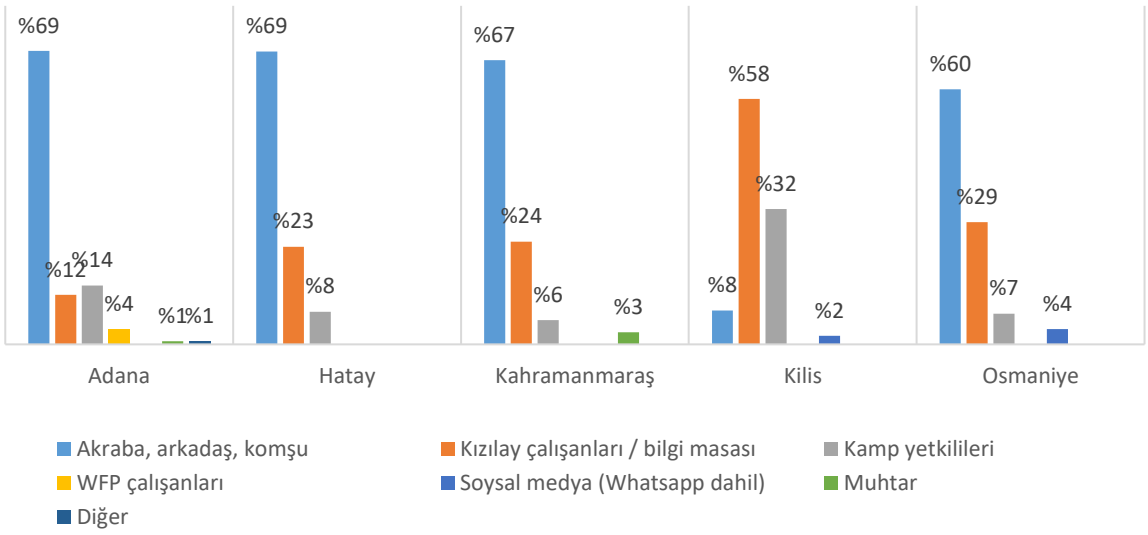
PDM anketi, koruma konuları ile yararlanıcıların algı ve duyarlılığı da dahil olmak üzere uygulama süreciyle bağlantılı birçok gösterge bilgisi toplamaktadır. Bu bölüm belirlenen üç ana konu hakkındaki bulguları özetlemektedir: 1- farkındalık ve duyarlılık arttırma, 2- güvenlik ve koruma, 3- yardımın kullanımı ve memnuniyet.

5.1. Farkındalık ve duyarlılık arttırma

Yararlanıcıların farkındalığı ve bilgi kanalları

Neredeyse tüm katılımcılar (%98) hak sahibi oldukları yardım miktarını bilmektedir. 5 kişi hariç tüm katılımcılar yardımın yüklendiği tarihi de bilmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası (%58) programla ilgili başlıca bilgi kaynaklarının aile, arkadaş ve komşular olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların dörtte biri bilgi aldıkları ana kaynak olarak Kızılay çalışanlarını, %12'lik bir kitle de kamp yöneticilerini işaret etmiştir. Kilis Elbeyli kampında kalan mültecilerinin bilgiye erişiminin diğer kamp sakinlerinden biraz daha farklı gerçekleştiği görülmüştür. Bu kampın sakinlerinin yarısından fazlası için Türk Kızılay temel bilgi kaynağıdır (%58). İkinci sırada ise kamp yetkilileri gelmektedir (%32) **(Şekil 15)**.

Şekil 15: Kamplara göre temel bilgi kaynakları

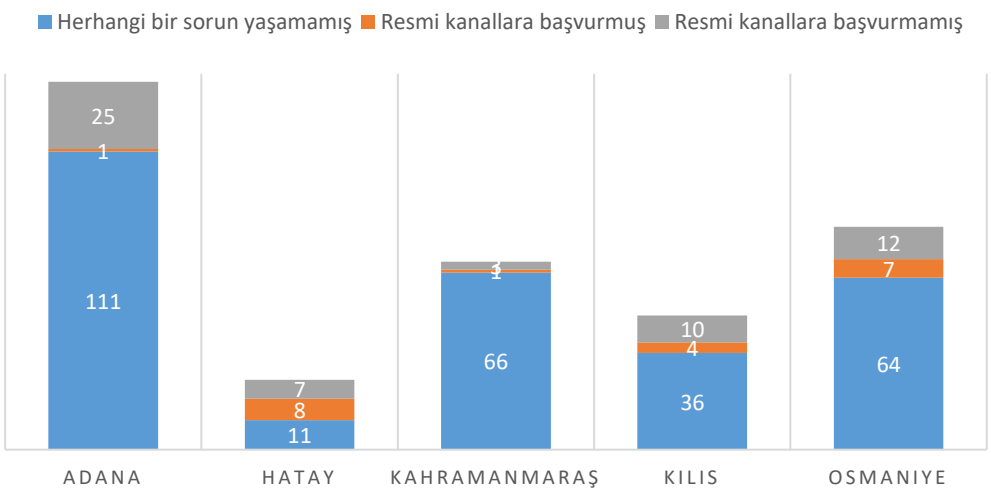
Geribildirim ve Şikayet Mekanizmasıyla ilgili deneyimler

Ç3 2020'de diğer dönemlere göre daha çok sayıda kişi yardımla ilgili problemlerle karılaştıklarını rapor etmiştir (%15'ten %21'e doğru bir artış kaydedilmiştir). Toplumsal cinsiyet analizi hane reisinin erkek olduğu hanelerin bu tür problemlerle daha sık karşılaştığını ortaya koymuştur: Reisin erkek olduğu hanelerin %23'ü, reisin kadın olduğu hanelerin ise

%12'si yardımla ilgili problem yaşadıklarını bildirmiştir. Ç1 2020'de olduğu gibi bu problemlerin çoğu marketlerdeki yüksek fiyatlarla ve hesaptaki bakiye durumuyla alakalıdır.

Kamplara ayı ayrı bakıldığında Hatay kampında kalan mültecilerin yardımla ilgili daha sık sorun yaşadığı görülmüştür. Hatay'daki yararlanıcıların yarısından fazlası (%58) Ç3 2020'de bu şekilde bildirimde bulunurken bu oran Kilis'te %28, Osmaniye'de %23, Adana'da %19 ve Kahramanmaraş'ta %5'tir.

Şekil 16: Kamplara göre şikayetlerin dağılımı

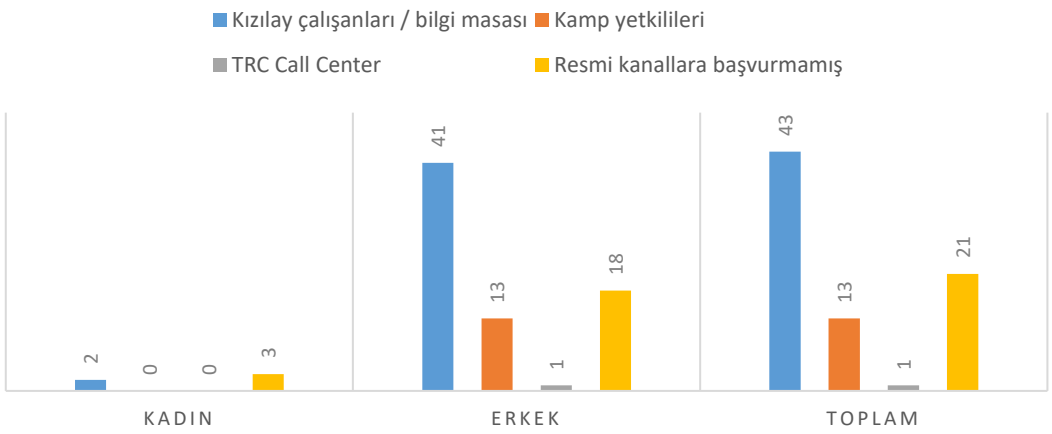

Yardımla ilgili sorun yaşayan yararlanıcıların %73'ü sorunun çözümü için resmi kanallara başvurmuştur. Bu oran Ç1 2020'de %45'tir. Hane reisi erkek olan haneler (%75) reisin kadın olduğu hanelere (%40) göre sorunun çözümü için resmi kanallara başvurmaya daha meyillidir. Kamplara ayrı ayrı bakıldığında Hatay kampı hariç diğer kamp sakinlerinin sorunun çözümü için resmi kanallara başvurduğu görülmüştür. Hatay kampında sorun yaşayan 15 kişiden 8'i resmi kanallara başvurmamıştır.

Ç1 2020'den bu yana bir sorunla karşılaştıklarında bunu kime rapor etmeleri gerektiğini bilen katılımcıların %5 oranında artması umut veren bir gelişmedir (Ç1'de %61 olarak ölçülen oran Ç3'te %71'e ulaşmıştır). Çoğu haneye göre (%75) sorunların çözümü için en çok tercih edilen iletişim kanalı Türk Kızılay'dır. %23'lük bir kitle kamp yönetimine başvurmuştur. Kalan %2 ise Türk Kızılay Çağrı Merkezini aramıştır.

Sorunlarını bu mecralardan hiçbirine yöneltmeyen katılımcıların tümü (21 kişi) herhangi bir sorunla karşılaştıklarında kime gitmeleri gerektiğini bilmediklerini ifade etmiştir. Bu durum, daha fazla dış erişim faaliyeti yapılırsa yetkililerle iletişime geçecek hanelerin oranının artacağına işaret etmektedir.

Şekil 17: Herhangi bir probleme karşılaşıldığında ilk başvurulan mecra

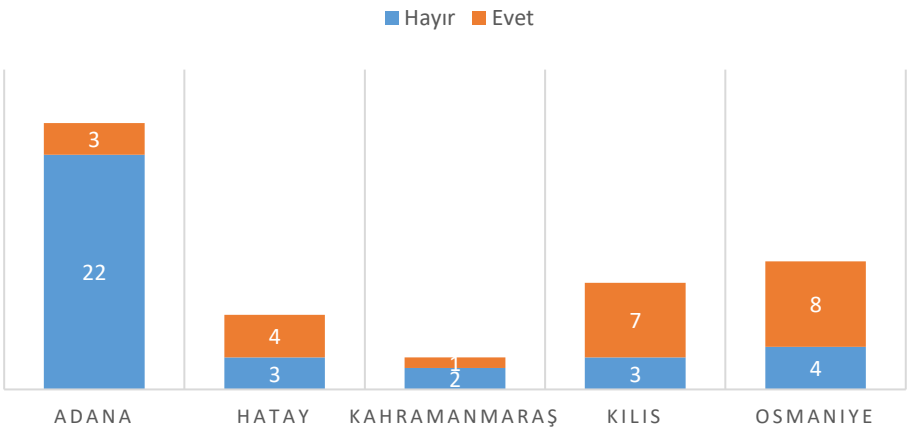

Şekil 18'de belirtildiği gibi Kilis'teki 10 sorundan 7'si, Osmaniye'de 12 sorundan 8'i ve Hatay'da 7 sorundan 4'ü çözümlenmiştir. Ancak Adana'da çözümlenmeyen sorun sayısının oldukça yüksek olduğu görülmüştür (25'te 22). Bu sorunların çoğu kamp sakinlerinin marketlerdeki fiyatları çok yüksek bulmasından kaynaklanmaktadır. Bu sorun 2021 yılında aylık kişi başı yardım miktarının 100 TL'dan 120 TL'ya yükseltilmesiyle kısmen çözümlenecektir.

Fotoğraf: WFP / Feride Yıldırım

Şekil 18: Kamplara göre çözümlenen sorunlar

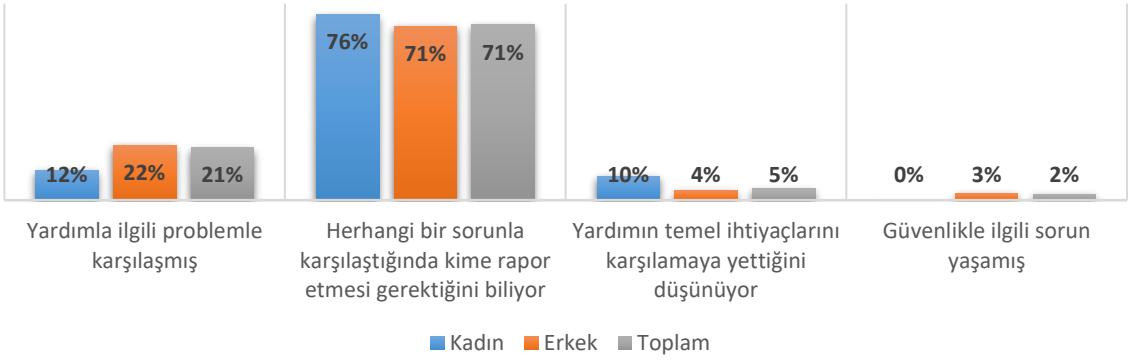
5.2. Güvenlik ve koruma

Toplamda Adana Sarıçam kampında kalan 9 erkek katılımcı güvenlikle ilgili sorun yaşadıklarını bildiriştir. WFP ekipleri bu durumu market yönetiminin ve kamp yetkililerinin dikkatine sunmuştur.

5.3. Yardımın kullanımı ve memnuniyet

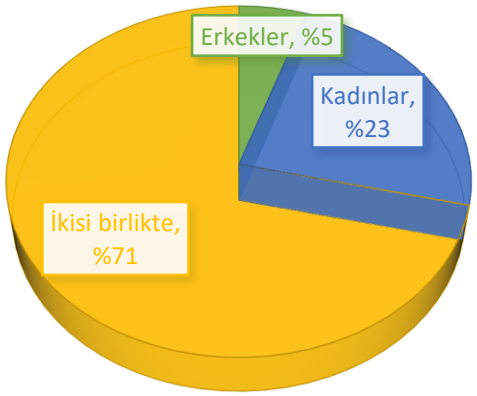
Hanelerin sadece %5'i yardımın temel ihtiyaçları karşılamaya yettiğini ifade etmiştir **(Şekil 19)**. Ç1 2020'ye göre bu oran %2 azalmıştır. Bunun sebebi büyük olasılıkla enflasyon oranının ülke çapında yüksek seyretmesiyle alım gücünün düşmesidir.

Şekil 19: Yararlanıcıların geribildirimi

Yararlanıcıların neredeyse dörtte üçü (%71) yardımın nasıl kullanılacağına erkeklerin ve kadınların ortaklaşa karar verdiğini ifade etmiştir. Hanelerin dörtte birinde (%23) yardımın nasıl harcanacağına sadece kadınlar karar vermektedir. Bu da kadınların %94 oranında bu karar verme sürecine katıldığına işaret etmektedir **(Şekil 20)**.

Şekil 20. E-kartın nasıl kullanılacağına kim karar veriyor?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DÜNYA GIDA PROGRAMI (WFP)
Türkiye Ülke Ofisi

Rafet Canıtez Caddesi No 107
Oran / Çankaya / Ankara
Tel: +90 312 491 1138 wfp.org